

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Andra kammaren.

Nr 8.

Lördagen den 16 februari.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 9 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Nilsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 52, med förslag till lag angående upphävande av 20 § femte stycket lagen den 16 oktober 1914 (nr 349) om tillsyn å fartyg;

nr 59, angående statsbidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fri undervisningsmateriel åt folkskolebarn m. m.;

nr 60, angående bidrag till uppförande av nybyggnad för barnsjukhuset vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund m. m.;

nr 63, angående anslag till anskaffning av ytterligare maskinaggregat i vissa kraftstationer; och

nr 64, angående anslag till häradsskrivarna m. fl. för budgetåret 1946/47.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Herr talmannen meddelade, att herr *Carlsson* i Bakeröd, som vid kammarens sammanträde den 5 februari med läkarintyg styrkt sig från och med den 3 februari tills vidare vara hindrad att deltaga i riksdagsgöromålen, den 13 februari åter intagit sin plats i kammaren.

§ 4.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet *Nilsson*, som anförde: Herr talman! I en till mig riktad interpellation har herr Lövgren framställt vissa frågor rörande tillämpningen av gällande bestämmelser om placering i löneklass av vägmästare och övervägmästare, vilka vid vägväsendets förstatligande övergått från anställning hos vägdistrikt till statstjänst. Interpellanten har därvid framhållit att i vissa fall missnöje råder med tillämpningen av dessa bestämmelser, därför att de visat sig medföra en icke obetydlig löneminskning. För att belysa detta har interpellanten redogjort för ett av honom känt fall, från ett vägdistrikt i Norrbotten.

Innan jag ingår på detta exempel vill jag erinra om att vägmästarna enligt statsmakternas beslut äro tjänstemän i 13:e lönegraden. Enligt de allmänna reglerna för löneklassplacering vid tillträde av statstjänst skall tjänsteman placeras i den lägsta löneklassen av den för tjänsten bestämda lönegraden. Detta innebär i fråga om en ordinarie vägmästare, att han skall placeras i 13:e löneklassen. Enligt en av 1942 års vägsakkunniga verkställd utredning hade emellertid vägmästarna i vägdistriktet i ett betydande antal fall löner, som

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

överstego lönen i den 13:e löneklassen. De sakkunniga förordade därför, att särskilda åtgärder skulle vidtagas till undvikande av en löneminskning för vägmästarna eller åtminstone till en begränsning av en sådan. I detta syfte föreslog de sakkunniga, bland annat, att om vederbörandes förutvarande lön låg inom den 13:e lönegraden, han i allmänhet borde placeras i löneklassen närmast under den förutvarande lönen. De sakkunniga framhöllo i detta sammanhang, att vägmästarna genom övergången till statstjänst komme i åtnjutande av åtskilliga förmåner i form av säkrare ställning och bättre pensionsvillkor, vilka förmåner åtminstone delvis kompenserade en löneminskning. Det måste därför anses omotiverat att, då den gamla lönen legat mellan två löneklasser, från början bereda vederbörande en löneökning genom att placera honom i den högre av klasserna. Under remissbehandlingen riktade Sveriges arbetsledareförbund och vägdistriktens tjänstemannaförening kritik mot sakkunnigförslaget i vad det innebar möjlighet till lönesänkning för vägmästarna. I propositionen 1943:224 angående den statliga vägorganisationen uttalade emellertid departementschefen, att de sakkuningas förslag, enligt vilket vägmästare skulle placeras i den löneklass inom lönegraden, som låge närmast under vederbörandes förutvarande avlöning, även enligt hans mening vore skäligt. Jämväl riksdagen fann sig böra bifalla förslaget i denna del.

I anslutning till riksdagens beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 30 juni 1943 de av interpellanten åsyftade övergångsbestämmelserna. Enligt dessa skulle som huvudregel gälla, att den, som övergick från anställning såsom vägmästare, förste vägmästare eller schaktmästare hos vägdistrikt till statsanställning såsom vägmästare eller övervägmästare och vars avlöningsförmåner omedelbart före statsanställningen överstego den avlöning, som han med tillämpning av gällande regler om löneklassplaceringen ägde uppbära vid tillträddandet av statstjänsten, skulle placeras i den högre löneklass inom lönegraden, för vilken avlöningsförmånerna motsvarade eller låge närmast under befattningshavarens avlöning omedelbart före övergången.

Det av interpellanten uppgivna fallet gäller en vägmästare, som av vägdistriktet åtnjutit en månadslön av 574 kronor 15 öre efter pensionsavdrag. Vid övergången till statstjänst inplacerades han i 16:e löneklassen och erhöll en månadslön av 536 kronor 70 öre, däri inberäknat kallortstillägg. Löneminskningen utgjorde sålunda 37 kronor 45 öre i månaden. Motsvarande lönebelopp i 17:e löneklassen utgör 575 kronor 50 öre, d. v. s. 1 krona 35 öre mera än vägmästaren haft förut. Om kallortstillägget icke medräknades skulle vägmästaren, även om han inplacerats i 17:e löneklassen, ha fått vidkännas löneminskning.

I anslutning härtill har interpellanten frågat mig om jag anser, att kallortstillägget bör inräknas vid den jämförelse, som lägges till grund för löneklassplaceringen vid vägmästares eller övervägmästares övergång från vägdistrikt till den statliga vägorganisationen, samt om jag anser, att begreppet »närmast under» blivit rätt tolkat i det angivna fallet, eller om det inte vore riktigare att tolka det så, att vederbörande placerades i den löneklass, som ligger *närmast till* det lönebelopp han åtnjutit hos vägdistriktet.

Beträffande interpellantens första fråga kan jag hänvisa till att övergångsbestämmelserna jämväl innehålla föreskrifter om att vid jämförelse mellan löneställningen före och efter övergången till statstjänst hänsyn skall tagas till bland annat kallortstillägg. Denna föreskrift ansluter sig till 1942 års vägsakkunnigas förslag. Då det är antagligt, att även lönerna hos vägdistrikten i Norrbotten varit beräknade med hänsynstagande till de särskilda förhållandena därstädes, synes föreskriften i fråga ur saklig synpunkt ha fog för sig.

Vad angår interpellantens andra fråga har jag förstått interpellanten så,

Svar på interpellation. (Forts.)

att om avlöningen hos vägdistriktet legat mellan två löneklasser och närmast den högre av dessa, inplacering enligt interpellantens tolkning av bestämmelserna skulle kunna ske i den högre löneklassen. En sådan tolkning skulle givetvis vara ägnad att eliminera de ganska betydande löneminskningar, vilka såsom interpellanten påvisat kunna uppkomma, då lönen hos vägdistriktet legat alldeles i närheten av den närmast högre löneklassen. Den ifrågasatta tolkningen står emellertid i tydlig strid mot det beslut statsmakterna i denna del fattat. Beträffande den av riksdagen godkända motiveringen till detta beslut hänvisar jag till den föregående redogörelsen.

Såsom svar på interpellantens frågor får jag, herr talman, sammanfattningsvis anförä, att begreppet »närmast under» blivit rätt tolkat i det angivna fallet och att kallortstillägget bör inräknas vid den jämförelse, som lägges till grund för löneklassplaceringen.

Härefter yttrade

Herr **Lövgren**: Herr talman! Jag ber att få till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Innehållet var negativt, och den förhoppning jag hyst om att man på administrativ väg skulle kunna rätta till den oformlighet, som uttrycket »närmast under» lett till, har grusats. Det är då intet annat att göra åt saken än att antingen resignera eller motionsvis taga upp saken — såvida inte statsrådet finner, att han kan förelägga riksdagen ett förslag i ärendet. Man tycker emellertid att en korrigerings skulle kunna ske utan tillgripande av en så vidlyftig apparat för en fråga, som för den enskilde visserligen är av betydelse men som ändå sedd i sammanhang med frågan om vägväsendets förstatligande är en liten detalj.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 53, angående försäljning av fastigheter, som förvaltas av försvarets bostadsanskaffningsnämnd, m. m.;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 54, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 9 § 1 och 4 mom. samt 10 § 1 och 5 mom. förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom;

nr 55, angående upplåtelse i vissa fall av mark å renbetesfjällen i Jämtlands län m. m.; och

nr 56, angående anslag till odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av odlingslägenheter m. fl.;

till statsutskottet propositionen, nr 57, angående anslag till förvärv av vägmark, m. m.; samt

till utrikesutskottet propositionen, nr 58, angående ratificering av vissa ändringar i stadgan för Internationella arbetsorganisationen.

§ 6.

Föredrogs och remitterades till jordbruksutskottet den på kammarens bord vilande motionen nr 398 av herr *Pettersson* i Dahl m. fl.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1946/47 under riksstatens tredje huvudtitel, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 till aktieteckning i aktiebolaget Aero-transport;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1946/47; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för skepparen G. H. S. Nilsson i Påskallavik från viss skadeståndsskyldighet;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 6 mars 1942 (nr 63) angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående om-sättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndiganden för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 20 §, 21 § samt 36 § 2. förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

andra lagutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående ändrad lydelse av 1 § lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående utarbetande av officiella årliga redogörelser för de viktigaste under året tillkomna lagarna och författningarna.

§ 8.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Spångberg*, nr 399, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 47, angående anslag till bidrag för anläggande av gemensamma tvättinrättningar på landsbygden; och

herr *Karlsson* i Stuvsta, nr 400, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 46, angående statsbidrag i samband med borttagande av broavgifterna vid Lidingöbron.

Dessa motioner bordlades.

§ 9.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1946/47 under riksstatsens första huvudtitel, avseende anslagen till hov- och slottsstaterna;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser hov- och slottsstaterna;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde; och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Vidare anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 18, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående utvidgad rätt att vid 1946 års taxering åtnjuta avdrag för avsättning till investeringsfond för fartyg.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.12 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 19 februari.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 12 och den 13 innevarande februari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 18 februari 1946.

Till justitiedepartementet hade den 15 februari 1946 från överståthållarämbetet inkommit fullmakt för fru Elsa Ewerlöf, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens andra kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet:

C. G. Bruno.

Vid detta protokoll var fogad den däri omförmälda fullmakten för fru Elsa Ewerlöf att vara ledamot av riksdagens andra kammare för tiden till den 1 januari 1949.

Kammaren, som lade protokollet till handlingarna, förklarade fru Ewerlöf behörig till riksdagsmannakallets utövande.

Herr talmannen meddelade härefter, att fru Ewerlöf intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Herr statsrådet *Zetterberg* avlämnade följande Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 61, angående rörlig kredit för försvarets fabriksstyrelse;
nr 62, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1946/47;

nr 65, angående gäldande av vissa kostnader i samband med sprängningsolycka vid Göteborgs örlogsvarv;

nr 66, angående anordnande av lasaretsfartyget *Prins Carl* såsom avståndsmätningssfartyg, m. m.;

nr 68, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas;

nr 70, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet;

nr 71, angående provisorisk förbättring av löneställningen för präster;
nr 72, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;
nr 74, med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1942 (nr 459); och
nr 75, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman *Hjalmar Nilson*, Spånstad, Åled, på grund av sjukdom (halsfluss med feber) är förhindrad bevista riksdagen från och med den 18 till och med den 23 februari 1946 intygas på heder och samvete.

Spånstad, Åled den 18 februari 1946.

J. O. Nilsson,
provinsialläkare.

§ 5.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 52, med förslag till lag angående upphävande av 20 § femte stycket lagen den 16 oktober 1914 (nr 349) om tillsyn å fartyg; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 59, angående statsbidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fri undervisningsmateriel åt folkskolebarn m. m.;

nr 60, angående bidrag till uppförande av nybyggnad för barnsjukhuset vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund m. m.;

nr 63, angående anslag till anskaffning av ytterligare maskinaggregat i vissa kraftstationer; och

nr 64, angående anslag till häradsskrivarna m. fl. för budgetåret 1946/47.

§ 6.

Föredrogos var efter annan följande på bordet liggande motioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet motionen nr 399 av herr *Spångberg*; och

till statsutskottet motionen nr 400 av herr *Karlsson* i Stuvsta.

§ 7.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 3 och 25—27, bevillningsutskottets betänkanden nr 2—8, andra lagutskottets utlåtande nr 3 samt andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 8.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Fru **Nordgren**, som anförde: Herr talman! En händelse, som väckt stor uppmärksamhet i hela landet och som, helt naturligt, åstadkommit en viss oro hos blivande barnaföderskor, har nyligen genom pressen bragts till offentligheten.

På en sjukstuga i Bureå, Västerbottens län, inträffade för tre år sedan att

Interpellation. (Forts.)

två nyfödda gossebarn förväxlades och två nyblivna mödrar lämnade sjukstugan med barn, som icke voro deras. Förväxlingen skulle ha ägt rum morgonen efter det barnen föddes. Sjukvårdsbiträdet hade kommit in i mödrarnas sal och sagt, att hon icke kunde skilja på barnen och därför anmodat mödrarna att själva välja mellan barnen. Vilket också skedde. Så småningom hade emellertid det ena föräldraparet fattat misstanken, att en förväxling begåtts. Företagna blodprov gävo inga utslag, enär både barnen och föräldrarna tillhörde samma blodgrupp. Saken hänsköts till statens rasbiologiska institut, som efter företagen utredning avgivit ett utlåtande, i vilket det heter, att de makar, som begärt utredningen i fråga, med till visshet gränsande sannolikhet icke kunna vara föräldrar till det barn de för närvarande ha i sin vård. Vid undersökningen har särskilt ögonfärgen hos barnet och föräldrarna studerats, och den omständigheten att båda makarna ha blåa ögon och barnet bruna tycks ha varit avgörande. Rasbiologerna anse nämligen, att två blåögda personer inte kunna få ett brunögt barn.

Nu vilja föräldrarna med det brunögda barnet ha ett byte till stånd och söka återfå den gosse, som de tro vara deras rätta barn, medan föräldrarna, som ha det andra barnet, vilket är blåögt, anse att detta barn är deras och vägra därför lämna det ifrån sig. Saken blir av allt att döma rättssak.

De båda föräldraparen och bägge barnen ha nu fått skylta i hela den svenska pressen — i en del fall med namn och fotografier — ja, de stackars pojkar i vissa tidningar under den föga tilltalande rubriken »bortbytingarna». Hur än saken kommer att avvecklas kan man lätt tänka sig vilka lidanden det inträffade kommer att förorsaka alla parter, för föräldrarnas del ovissheten om det barn de uppfostra och vårda är deras eget, för barnen ovissheten om vilka som äro deras naturliga föräldrar, en ovisshet som kommer att följa dem hela livet igenom.

Vad som är mest ägnat att väcka förvåning — ifall en uppgift som varit synlig i en kvällstidning i Stockholm är riktig — är att det icke lär finnas några bestämmelser utfärdade om hur barn böra märkas, utan att märkning endast lär vara *praxis* — alltså ej stadgad — vid förlossningsanstalterna. Landsfogdeassistenten, notarien Sven Ankar i Umeå, som undersöker huruvida ett slarv, som bör åtalas, begåtts å sjukstugan, har nämligen i Aftonbladet för den 15 februari 1946 uttalat att han skrivit till medicinalstyrelsen och frågat om det finns några bestämmelser utfärdade om hur barn böra märkas, men enligt det svar han fått var medicinalstyrelsen icke underkunnig om några sådana. Någon offentlig dementi av dessa hans uppgifter har, enligt vad jag kunnat utröna, icke lämnats från medicinalstyrelsen.

Skulle så vara förhållandet att dylika föreskrifter saknas, synes det mig vara i högsta grad angeläget att sådana skyndsammast komma till stånd. Även om det endast är sällsynta undantagsfall, att barn kunna bli förväxlade å förlossningsanstalter, förefaller det dock vara påkallat att sådana betryggande åtgärder finnas mot dylikt, att mödrarna kunna känna sig trygga härvidlag.

Med anledning av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

Har herr statsrådet uppmärksammat huruvida brister i här anförda avseende förefinnas?

Om så skulle vara fallet, är herr statsrådet beredd att skyndsammast vidtaga sådana åtgärder att största möjliga trygghet skapas för att förväxlingar av barn, som födas å förlossningsanstalt, icke skola kunna äga rum?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation.

Herr von Friesen, som yttrade: Herr talman! När det gäller planläggningen av en förbättrad hälso- och sjukvårdsorganisation har med växande styrka under sista tiden framhållits vikten av god tillgång på kvalificerad personal. Riksdagen torde sålunda väl erinra sig hurusom det stort upplagda folktandvårdsprogrammet ännu icke hunnit realiseras på grund av bristen på tandläkare. Man torde också ha rätt att hysa allvarliga bekymmer när det gäller möjligheten att genomföra såväl en allmän sjukförsäkring som fri sjukhusvård. Anspråken på såväl sjukvårdsanstalter som sjukvårdspersonal komma i så hög grad att ökas att det är fara värt att hela den mödosamt uppbyggda sjukvårdsorganisationen ställs på ett prov, som den icke förmår uthärda på ett tillfredsställande sätt.

Befolkningsutredningen har nyligen framlagt ett betänkande rörande förlossningsvården som i detta sammanhang förtjänar att uppmärksammas. I en den 28 december 1945 till Konungen ställd skrivelse har barnmorskeförbundets styrelse påpekat att bristen på barnmorskor, såväl inom öppen som även inom slutenvård för närvarande är så stor att förlossningsvården i landet allvarligt äventyras. Sålunda uppgick — påpekar barnmorskeförbundet — antalet vakanta barnmorsketjänster den 1 april 1945 till 165, varav 97 vakanser avsågo anstaltsbarnmorskor och 68 distriktsbarnmorskor, och detta trots att ett stort antal barnmorskor, som redan uppnått föreskriven pensionsålder, medgivits tillstånd att kvarstå i tjänst. Den utbildningskurs, som skulle ha tagit sin början i januari 1945, lockade endast 24 deltagare av beräknade 36.

Orsakerna till dessa rekryteringssvårigheter kunna möjligen vara flera, men det ligger närmast till hands att peka på de relativt blygsamma löner som alltså utbetalas till dessa befattningshavare. 1941 års befolkningsutredning har i sitt betänkande om förlossningsvården påpekat detta och på dess initiativ ha barnmorskornas löneförhållanden upptagits till prövning av 1944 års kommitté för sjukhus- och ekonomipersonal. Då emellertid intet förslag i lönefrågan ställts i utsikt inom den närmaste tiden måste man fråga sig, huruvida icke provisoriska åtgärder snarast äro nödvändiga för att genom förbättrade lönevillkor göra yrket mera lockande. Det måste påpekas att den lön på 1 800 kronor per år, dyrtidskompensation med f. n. 31 % samt fri bostad, som nu utgår till distriktsbarnmorskan, icke kan locka välkvalificerade sökande till platser där arbetet är i hög grad ansvarsfullt och även krävande med hänsyn till det ofta förekommande nattarbetet. I ett remissyttrande framhåller också förste provinsialläkarnas förening på tal om den öppna förlossningsvården, att det måste kraftigt betonas att distriktsbarnmorskornas avlösningsförhållanden icke kunna betecknas som rimliga och rättvisa i förhållande till deras utbildning och ansvarsfulla tjänst.

Då det förefaller mig som om denna fråga vore av den vikt ur hälso- och sjukvårdssynpunkt att ett ytterligare fördröjande av dess lösning icke kan anses försvarlig anholder jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet får framställa följande fråga:

Har statsrådet uppmärksammat det svåra läge i vilket förlossningsvården ute i landet befinner sig genom den här påtalade bristen på kvalificerade barnmorskor och — i så fall — har statsrådet för avsikt att med det snaraste vidtaga åtgärder till förbättrad rekrytering, i främsta rummet genom förslag till åtminstone provisorisk löneförbättring för dessa befattningshavare?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tolfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1946/47 till allmänna indragningsstaten; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.13 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 20 februari.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen av herr statsrådet *Sträng* propositionen, nr 73, med förslag till familjebidragsförordning; och

av herr statsrådet *Myrdal* propositionen, nr 67, angående anslag till om- och tillbyggnad av flygtekniska försöksanstaltens verkstadsavdelning.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

*Svar på
interpellation.*

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr statsrådet **Ericsson**, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Gavelin framställt följande frågor till chefen för handelsdepartementet.

»1. Har herr statsrådet uppmärksammat att det tillstånd som beviljats AB Förenade superfosfatfabriker att i Norrköping uppföra en fabrik för produktion av superfosfat ofördelaktigt kommer att påverka prövningen av Norrbottens landstings näringsutrednings framställning om åtgärder från Kungl. Maj:ts sida i syfte att få till stånd en superfosfatfabrik baserad på inhemsk råvara i Norrbotten.

2. Om så är, vill herr statsrådet medverka till att detta byggnadstillstånd förklaras vilande i avvaktan på resultatet av den prövning som framställningen från Norrbottens landstings näringsutredning nu är underkastad?»

Svar på interpellation. (Forts.)

Då jag har att i statsrådet föredraga ärenden rörande byggnadstillstånd, torde det ankomma på mig att besvara de sålunda framställda frågorna.

Lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete avser i främsta rummet att befrämja en ändamålsenlig användning av förnödenheter och arbetskraft. Praktiskt sett innebär detta att material och arbetskraft förbehållas de ur landets synpunkt angelägnaste byggnadsföretagen. När frågan om byggnadstillstånd för superfosfatfabriken i Norrköping behandlades, blev ärendet bedömt väsentligen med hänsyn till angelägenheten av att få till stånd en ökad inhemsk produktion av superfosfat. Superfosfat tillverkas för närvarande i vårt land endast av AB Förenade superfosfatfabriker, som driver tre anläggningar, en i Malmö-Limhamn, en i Landskrona och en i Gäddviken vid Stockholm. Årsproduktionen uppgår till omkring 300 000 ton. Efterfrågan på superfosfat är emellertid betydligt större och beräknas under de närmaste åren komma att uppgå till omkring 450 000 ton per år. Anledningen till det ökade behovet av superfosfat är bland annat att jordbruksarealerna blivit otillräckligt gödslade under krigsåren. En bedömning av möjligheterna att nå en ökad produktion genom utvidgning av någon av de befintliga fabrikerna visar, att olika hinder föreligga härför. Fabriken i Malmö-Limhamn är gammal och tillverkningen drives i vissa avseenden efter mindre rationella metoder, anläggningarna i Landskrona kunna lämpligen icke utökas och fabriken vid Gäddviken kan icke utvidgas på grund av bristande lokala utrymmen och saknar järnvägsförbindelse. Det framgår sålunda att det ur allmän synpunkt är angeläget att byggnadsföretaget i Norrköping nu kommer till stånd. Uppenbart torde vara att ett viktigt byggnadsföretag icke bör förbjudas enbart av det skälet att liknande företag framdeles kunna komma till utförande inom andra delar av landet.

Slutligen må anmärkas att till det för byggnadsföretaget i Norrköping meddelade tillståndet har knutits en materialklausul, varigenom förbrukningen av byggnadsmaterial helt lägges under statens industrikommissions kontroll. Härigenom undvikes att för byggnadsföretaget förbrukas mer material än som vid varje tidpunkt är skäligt och lämpligt med hänsyn till andra byggnadsföretag.

Det anförda torde giva vid handen att anledning icke föreligger att ifrågasätta ändring i det för superfosfatfabriken i Norrköping meddelade byggnadstillståndet.

Härefter yttrade:

Herr **Gavelin**: Herr talman! Jag ber att till statsrådet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Ehuru jag icke kan känna mig fullt belåten med innehållet i svaret, kan jag förstå svårigheterna för vederbörande statsråd att nu efteråt ändra beslutet om byggnadstillstånd för AB Förenade superfosfatfabrikerna att få uppföra en fabrik i Norrköping.

I interpellationen ifrågasattes icke heller, att tillståndet skulle upphävas, men jag tog fasta på den materialklausul, som statsrådet även i sitt svar omnämner, vilken var knuten till byggnadstillståndet, och jag tänkte mig, att denna klausul skulle göra det möjligt att förhindra ett brådstörtat uppförande av den ifrågasatta fabriken, innan regeringen hunnit pröva framställningen från Norrbottens läns landstings näringsutredning om en fabrik i Luleå.

Om alltså innehållet i svaret ur min synpunkt sett icke är sådant jag önskat, finnas i detsamma en del intressanta siffror, som jag vill passa på att taga fasta på. Enligt dessa utgör den årliga produktionen för närvarande 300 000 ton superfosfat, medan man har beräknat, att för de närmaste åren komma att behövas omkring 450 000 ton per år. Det föreligger alltså ett underskott av

Svar på interpellation. (Forts.)

150 000 ton. Dessa siffror ge mig anledning att för det första påpeka det egendomliga i att enligt bestämda uppgifter AB Förenade superfosfatfabriker tidigare tydligt givit tillkänna, att det var obehövt med någon utvidgning av denna industri men, sedan frågan om uppförandet av en fabrik i Norrbotten blivit känd, genast var färdigt med att själv bygga och utvidga tillverkningen med icke mindre än 100 000 ton. Man kan icke komma ifrån misstanken, att det från bolagets sida var fråga om att förhindra att det uppstod någon konkurrens på detta område här i landet. Är misstanken oriktig, är detta bra, men bolaget har i varje fall fått skenet emot sig genom det sätt, varpå det förfarit.

Men upplysningen om behovet av superfosfat i landet kan även ge anledning till den förhoppningen, att även om superfosfatbolaget uppför en fabrik i Norrköping, det finns behov av ytterligare fabriker och att man således får hoppas på möjligheterna att realisera planerna även för Norrbottens vidkommande.

Jag skall för min del icke för närvarande ingå på frågan om den ekonomiska bärigheten av en superfosfatfabrik i Norrbotten. Jag känner mig ganska övertygad om att sedan den komplettering av utredningen, som handelsministern infordrat från utredningskommittén, fullbordats och överlämnats till regeringen, det skall visa sig, att de farhågor man hyser på sina håll om att en superfosfatfabrik däruppe icke skall bära sig utan stöd från statens sida äro obefogade. Jag framhåller detta närmast med anledning av de yttranden, som avgivits av arbetsmarknadskommissionen och kommerskollegium och som refererats i pressen.

Jag vill även framhålla, att det i denna fråga är omöjligt att helt bortse från sysselsättningssynpunkterna. Man kan ju icke komma ifrån, att det varit just svårigheterna att finna arbete och utkomst för arbetarna i denna landsända, som drivit fram frågan om anläggandet av en superfosfatfabrik i Luleå. Men därtill kommer ju, att man har tillgång till betydande mängder apatit i malmfälten, varigenom man slipper importera denna för tillverkningen erforderliga råvara. Från Luossavaara-Kiirunavaara AB har till utredningen lämnats uppgift om att man kan enbart från Malmbergsmalmen få 15 000 å 20 000 ton apatit slig som biprodukt, varigenom priset på apatiten skulle ställa sig ofantligt mycket billigare än för närvarande. Det höga priset på apatiten från Norrbottens malmfält grundar sig delvis på den omständigheten, att man har varit tvungen att avskrika hela anläggningskostnaden under den tid som varit.

För övrigt kan det väl icke ställa sig så mycket dyrare att frakta råfosfat upp till Luleå än till någon annan del av landet, om man nu skulle behöva importera en del av denna vara.

Man har anfört som skäl för de höga priserna på den nu tillverkade apatiten den fördyring, som blivit en följd av fraktkostnaden för malmen från Kiruna. Detta ger mig anledning att framkasta tanken på att man i Kiruna skulle kunna bygga ett anriknings- och flotationsverk för tillvaratagandet av den apatit-haltiga malmen däruppe. Man har ju de sista åren kunnat tillverka omkring 150 000 ton apatit från malmfälten, och det skulle vara synd, om man icke skulle kunna utnyttja denna apatit i fortsättningen för tillverkningen av superfosfat. Vid flera tillfällen har här i riksdagen påpekats de svårigheter man ofta i dessa malmfältskommuner råkar ut för vid lågkonjunkturer på grund av inskränkningen i malmbrytningen. Det är icke enbart svårigheterna beträffande arbetslösheten. Dessa indragningar och avskedanden skapa även stora ekonomiska svårigheter för kommunalförvaltningarna. Jag vill passa på tillfället att ännu en gång med några siffror belysa de svårigheter som kunna

Svar på interpellation. (Forts.)

uppträda vid dessa konjunktursvängningar. Om jag bara håller mig till min egen kommun, Gällivare, så visar det sig, att skatteunderlaget där undergått stora förändringar sedan år 1920. Då hade kommunen 204 000 skattekrönor för att fem år senare ha sjunkit med öfver hälften till 95 000 kronor. Skatteunderlaget har därefter varit år 1930 208 000 skattekrönor, år 1935 64 000 skattekrönor, år 1940 285 000 skattekrönor och år 1945 252 000 skattekrönor för att nu återigen dala ned undan för undan, så att under detta år skatteunderlaget sjunkit med 22,2 %. Hur förhållandena komma att vara år 1950 är ju omöjligt att nu förutsäga, men med tanke på hur det tidigare har varit, kan man icke annat än känna en viss oro.

Om jag så utöver ovannämnda siffror nämner ett par siffror på vad denna kommun får anslå för arbetslöshetens bekämpande, kan man kanske lättare förstå det envisa kravet på statsmakternas medverkan för att få i gång andra industrier i Norrbotten för att i någon mån neutralisera den konjunkturbetonade malmbrytningen. År 1944 fick Gällivare kommun till arbetslöshetens bekämpande anslå 164 779 kronor, varav staten bidrog med 1 495 kronor, år 1945 anslag kommunen 592 680 kronor, och statsbidraget har beräknats till 80 090 kronor, och år 1946 ha kommunens utgifter för ändamålet beräknats till 650 000 kronor, varav staten beräknas bidraga med 125 000 kronor.

Man kan ju med detta för ögonen ställa den frågan om det icke är bättre, att staten försöker hjälpa till att en gång för alla söka skapa industrier och varaktiga arbetsföretag för att hjälpa befolkningen att komma till rätta med arbetslösheten. Staten får ju under alla förhållanden bidraga till arbetslöshetens bekämpande i dessa kommuner.

Jag vet med säkerhet, att jag har hela gruvarbetarkåren och befolkningen i övrigt däruppe bakom mig, då jag uttalar den förhoppningen, att trots vad som inträffat i fråga om superfosfattillverkningen här i landet, skall regeringen allvarligt pröva framställningen om förläggandet av en superfosfatfabrik till Norrbotten med en tillverkning i huvudsak byggd på inhemsk råvara. Om det mot förmodan skulle bli vissa svårigheter i början är jag övertygad om att dessa komma att kunna övervinnas bara man kommer i gång.

Hur var det? Kom det icke fram samma synpunkter när man började planera att anlägga ett järnverk i Norrbotten? Jag är alldeles övertygad om att alla de som då voro skeptiska och ansågo, att det icke skulle bli ekonomiskt lönande, måste medge, att de hade fel, och jag har den bestämda uppfattningen att detta även kommer att bli fallet med dem, som ställa sig skeptiska, när det gäller att anlägga en superfosfatfabrik.

Herr statsrådet **Ericsson**: Herr talman! Herr Gavelins anförande ger mig anledning att avgiva den deklarationen, att svaret på herr Gavelins frågor icke får uppfattas på det sättet, att regeringen skulle vara ointresserad av investeringar i Norrbotten. Det arbetsmarknadsspörsmål, som herr Gavelin här fört på tal, måste vinna allmänt beaktande. Kommer det att framgå av utredningen rörande en superfosfatanläggning i Norrbotten, att produktionen är ekonomiskt lönande, tror jag att det finns intresse för ett realiserande av projektet. Blir det emellertid icke fallet, hyser jag den meningen, att det vore till föga gagn för Norrbottens näringsliv på längre sikt att starta en industri, som för framtiden blir beroende av statsbidrag i större eller mindre omfattning. I de remissvar, som avgivits beträffande framställningen från Norrbottens läns landstings näringsutredning, ha emellertid framkommit vissa synpunkter, som tyda på att det kanske blir möjligt att använda den apatit, som normalt faller från anläggningen i Malmberget, på ett sätt som kan ge underlag för en lönande produktion. Det är alldeles uppenbart, att om de mera ingående utred-

Svar på interpellation. (Forts.)

ningar, som jag tror äro nödvändiga, ge resultat i positiv riktning, inga invändningar kunna resas mot att man utnyttjar de svenska råvarorna. Med tanke på bl. a. arbetsmarknadssituationen i Norrbotten önska alla, att man skall kunna åstadkomma ett mera differentierat näringsliv uppe i Norrbotten. Såsom led i dessa strävanden komma de framstötter, som göras från norrbottningarnas sida, att vinna allt beaktande.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 61, angående rörlig kredit för försvarets fabriksstyrelse;

nr 62, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1946/47;

nr 65, angående gäldande av vissa kostnader i samband med sprängningsolycka vid Göteborgs örlogsvarv; och

nr 66, angående anordnande av lasarettsfartyget Prins Carl såsom avståndsmättningsfartyg, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 68, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas;

nr 70, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet; och

nr 71, angående provisorisk förbättring av löneställningen för präster;

till bankoutskottet propositionen, nr 72, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.; samt

till behandling av lagutskott propositionen, nr 74, med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1942 (nr 459).

Vid härpå skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 75, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag, m. m. hänvisades propositionen, såvitt angick förslaget till förordning med vissa bestämmelser angående aktiebolags rätt att vid taxering njuta avdrag för överföring av medel till pensionsstiftelse m. m., till bevillningsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

§ 4.

Föredrogs den av fru *Nordgren* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, angående vidtagande av åtgärder till förhindrande av förväxling av barn, som födas å förlossningsanstalt.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs den av herr *von Friesen* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, angående åtgärder till avhjälpande av bristen på kvalificerade barnmorskor.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1946/47 under riksstatens tredje huvudtitel, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

*Utgifter under
riksstatens
tredje huvud-
titel.*

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkterna 14—21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under tredje huvudtiteln, punkten 23, föreslagit riksdagen att till Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av 30 000 kronor.

*Anslag till
upplysnings-
arbete rörande
mellanfolkligt
samarbete och
utrikespoli-
tiska frågor.*

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *E. A. Lindblom m. fl.* (I:108) och den andra inom andra kammaren av herr *Sandberg m. fl.* (II:199), i vilka hemställts, att riksdagen måtte anvisa ett anslag av 2 000 kronor till Internationella fredsbyrån i Genève.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:108 och II:199, till Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av 30 000 kronor.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Boman* i Kieryd.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Sandberg: Herr talman! I den fråga det här gäller ha motioner väckts i båda kamrarna om ett anslag på 2 000 kronor till Internationella fredsbyrån i Genève. Denna utgör en sammanslutning av de folkliga fredsrorelserna i världen. Det kan kanske nämnas, att den fick Nobelfredspriset år 1910. Under en lång följd av år ha anslag från ett flertal länder utgått till denna institution. Så har även varit fallet för Sveriges del under många år ända fram till krigsutbrottet, då anslaget upphörde. Verksamheten har också av naturliga skäl varit mycket inskränkt under krigstiden. Nu ha emellertid åtgärder vidtagits för att upptaga verksamheten i full utsträckning, och det finns goda förutsättningar härför, så snart man kan få den ekonomiska frågan ordnad på ett tillfredsställande sätt. Ett par organisationer i vårt land, nämligen Svenska freds- och skiljedomsföreningen och Nordiska fredsförbundet, vilka båda åtnjuta statligt stöd, tillhöra den internationella sammanslutningen i Genève.

Jag skulle vilja här understryka den stora betydelsen av det arbete, som utföres av de folkliga fredsrorelserna i olika länder. Det är helt visst så, att alla goda krafter i alla länder måste förena sig om att försöka skapa ökad förståelse, ökat samarbete och god vilja folken emellan och därigenom lägga den grund för en bestående fred, som allena kan bli hållbar i längden. Det är så-

Anslag till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor. (Forts.)

lunda, menar jag, av vikt att den goda viljan och de goda strävandena på detta område kunna förankras i en så bred folkopinion som möjligt, och därför äro åtgärder ägnade att stödja även den nu ifrågavarande organisationen säkerligen motiverade.

Jag vill också understryka betydelsen av att de organisationer som finnas i olika länder ha ett gemensamt internationellt organ, varigenom rörelsen kan utöva inflytande i de internationella sammanhangen. Det är uppenbarligen av allra största vikt, att krafterna kunna förenas genom ett världsomfattande organ. Fredsbyrån i Genève har tidigare arbetat i anslutning till Nationernas förbund, och det är uppenbart, att organisationen i fortsättningen kommer att arbeta i nära anslutning till det nya fredsorganet i världen, Förenta nationerna.

Nu framhåller emellertid utskottet, att frågan om anslag till fredsbyrån i Genève kan lösas av Kungl. Maj:t genom fördelning av det anslag på 30 000 kronor, som beviljas för upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor. Ja, det är möjligt, och jag fattar utskottets uttalande på det sättet, att utskottet icke avser något kategoriskt avslag när det gäller önskemålet om anslag till den ifrågavarande fredsorganisationen, utan tvärtom ställer i utsikt en viss möjlighet att genom Kungl. Maj:ts fördelning av de 30 000 kronorna anslag skall utgå också för detta ändamål. Men jag förmodar, att man kan hävda, att anslaget på 30 000 kronor, som ju tidigare utgått och fördelats av Kungl. Maj:t, kan anses disponerat för de ändamål, som därmed tillgodosetts. Så vitt jag förstår, måste därför den utväg som utskottet anvisar innebära, att om fredsbyrån i Genève skall kunna erhålla något anslag, detta måste ske på bekostnad av någon av de organisationer, som nu få del av de 30 000 kronorna. Därför förmenar jag, att det är befogat att nu öka detta anslag med så pass stort belopp, som vi i motionen föreslagit. Det är ju ett mycket blygsamt belopp. Man kan ju säga, att det är en liten gest av välvilja, men även en sådan kan ha sin betydelse, och med hänvisning, herr talman, till vad jag sagt om vikten av att allt vad som kan göras också göres för att främja fred och samarbete i världen ber jag att få yrka bifall till de föreliggande motionerna om ett med 2 000 kronor förhöjt anslag under denna punkt.

I detta anförande instämde herr *Jacobson*.

Vidare yttrade

Herr **Törnkvist**: Herr talman! I utskottets utlåtande lämnas en redogörelse för riksdagens tidigare ståndpunktstagande till fredsanslaget. Därav framgår, att de olika små anslag, som utgått till olika internationella organisationer m. m., samlats upp i en grupp och fogats in i det större eller mindre anslag för fredsarbete som riksdagen traditionellt har givit. Vid behandlingen av den motion, som nu föreligger, har det ju varit angeläget, att med hänsyn till att vi nu kommit in i fredsförhållanden ta upp denna fråga till närmare granskning, och resultatet därav har blivit det som utskottets utlåtande redovisar. Man kunde givetvis nu ha föreslagit riksdagen att ånyo splittra detta anslag i dels det såranslag, som motionärerna nu föreslå, dels ett särskilt klumpanslag för upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete i utrikespolitiska frågor. Utskottet har emellertid icke ansett, att det material som legat till grund för frågans bedömande varit av den beskaffenhet, att förslag därom nu borde framföras. Riksdagen har beslutat att ge Kungl. Maj:t i uppdrag att fördela detta tidigare s. k. fredsanslag, som nu redovisas under en ny rubrik, och utskottet har icke på nuvarande stadium velat ifrågasätta någon ändring häri.

Anslag till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor. (Forts.)

Därmed har utskottet icke velat ta ståndpunkt till frågan om denna internationella sammanslutning, Internationella fredsbyrån i Genève, skall ha anslag eller icke, utan utskottet har helt enkelt tänkt sig, att en hänvändelse till regeringen, närmast utrikesdepartementet, skall ge svar på den frågan. Det är ju icke uteslutet, att Kungl. Maj:t beslutar att av de 30 000 kronorna bevilja denna byrå ett anslag på större eller mindre belopp. Innebörden i utskottets förslag är alltså helt enkelt, att vi ansett, att man icke nu bör splittra anslagen till det internationella fredsarbetet, då riksdagen för icke så länge sedan sammanfört dem i en grupp och överlämnat åt Kungl. Maj:t att efter prövning av där-om gjord ansökan utlämna bidrag från anslaget till fredsarbetet. Detta är alltså skälet till utskottets ståndpunktstagande i denna fråga.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Sandberg**: Herr talman! Med anledning av herr Törnkvists yttrande vill jag endast påpeka, att det yrkande jag ställt under denna punkt icke går ut på att man skall splittra detta anslag i en mängd små säranslag, utan förslaget innebär, att man skall öka anslaget från 30 000 kronor till 32 000 kronor för att därmed ge Kungl. Maj:t större möjligheter att fördela dessa pengar på bästa sätt.

Herr **Törnkvist**: Herr talman! Jag vet icke, om det förslaget är genomförbart. Utskottet har icke till granskning upptagit frågan om en höjning av anslaget. Något sådant yrkande föreligger icke. Med hänsyn till det läge vi befinna oss i förefaller det mig som om det skulle vara möjligt att tillgodose rimliga krav från denna organisation inom ramen för de 30 000 kronorna. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som innefattades i bifall till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sandberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 22:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som innefattas i bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

Punkterna 23--25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Andra kammarens protokoll 1946. Nr 8.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkterna 27—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

Lades till handlingarna.

§ 7.

*Anslag till
aktieteckning
i AB Aero-
transport.*

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 till aktieteckning i aktiebolaget Aerotransport.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Åkerström: Herr talman! Den blanka reservation som jag har antecknat vid denna punkt berör icke frågan om aktieteckningen i Aerotransport. Anledningen till denna reservation var, att jag ville bli i tillfälle att stryka under min uppfattning i fråga om angelägenhetsgraden av att staten snarast möjligt blir ägare till Bromma flygfält. Av en historik, som utskottets fjärde avdelning av särskild anledning fick ta del av, framgår, att av de 21,5 miljoner kronor, som investerats i markkostnader på Bromma flygplats, har staten satsat 13,5 miljoner kronor. Staten har också bekostat radio- och belysningsanläggningar. Kostnaderna för dessa uppgå till betydande belopp. Staten kan också anses genom Aerotransport äga en betydande del av byggnaderna. Enligt uppgift är det fråga om mer än 7 miljoner kronor för de hangarer jämte verkstadsbyggnader, som Aerotransport uppfört där. Eftersom Stockholms stad äger marken måste ju Aerotransport bygga dessa byggnader å med tomt-rätt upplåten mark, ett förhållande, som i och för sig icke kan anses fullt tillfredsställande. Om man därtill lägger, att Stockholms stad uppbär de landningsavgifter som flygplanen ha att erlägga, och dessutom vet, vad statens insatser ha betytt beträffande Bromma flygfält, blir det ur min synpunkt särskilt angeläget att se till att staten blir ägare till Bromma flygfält. Ett extra skäl torde också vara, att vi väl inom en snar framtid ha att räkna med anläggandet av en s. k. storflygplats. Det är visserligen så, att staten har avgörandet i sin hand när det gäller att bestämma taxorna, d. v. s. landningsavgifterna för flygplanen. Men den som äger flygplatsen, alltså Stockholms stad, har också ett visst inflytande. Detta utgör en extra anledning till att man bör betona angelägenheten av att staten snarast blir ägare till Bromma flygplats. Varken i avdelningen eller i utskottet lämnades så särskilt mycket informationer om hur frågan ligger till just för dagen mellan staten och Stockholms stad, trots att vi efterlyste sådana informationer. Men så mycket ha vi kommit underfund med att hade Stockholms stad varit resonlig vid en tidigare tidpunkt, hade den dag som i dag är Bromma flygfält ägts av staten. Man kan så vitt jag förstår inte lasta staten för att inte flygfältet äges av staten i dag.

Sedan uppstår frågan under vilka former staten nu skulle övertaga detta flygfält. Vi ha ett exempel i Torslanda flygfält, som av Göteborgs stad överlämnats åt staten med nyttjanderätt för evärdlig tid. Om denna form att ställa flygfältet till förfogande skulle te sig mera tilltalande för Stockholms stad och man härigenom lättare kunde få en uppgörelse till stånd, förefaller det mig som om man också borde välja den vägen, eftersom det i sak blir ungefär detsamma som om staten ägde flygfältet.

Anslag till aktieteckning i AB Aerotransport. (Forts.)

Jag har, herr talman, sålunda inte för avsikt att ställa något yrkande, men jag har velat ta tillfället i akt att mera än vad utskottet gjort stryka under, att det är särskilt angeläget, att man snarast får en lösning av denna fråga i överensstämmelse med de synpunkter, som jag har anfört.

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Herr Åkerström underströk i sitt anförande angelägenheten av att staten snarast blir ägare till Bromma flygfält. Det är enahanda synpunkter som utskottet uttalat, fastän i andra ordalag. Jag har ingenting emot att herr Åkerström framfört dessa synpunkter i kammaren. Han har därmed endast ytterligare poängterat den uppfattning, som utskottet har i denna fråga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8.

Föredrogs vart efter annat

statsutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1946/47; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för skepparen G. H. S. Nilsson i Påskallavik från viss skadeståndsskyldighet; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndiganden för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 20 §, 21 § samt 36 § 2. förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkanden hemställt.

§ 9.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående ändrad lydelse av 1 § lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderätts-havare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

*Motion om
ändrad lydelse
av 1 §
ensittarlagen.*

Motion om ändrad lydelse av 1 § ensittarlagen. (Forts.)

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 31, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Jonsson* i Skutskär hemställt, att riksdagen måtte besluta att 1 § lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område måtte erhålla i motionen angiven lydelse.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

1:o) av herr *Hermansson*, utan angivet yrkande.

2:o) av herr *Hage*, som ansett, att utskottet bort anhålla, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa,

att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida och i vilken omfattning det alltjämt existerade ensittarlägenheter, där nyttjanderättssinnehavare tillhörigt bostadshus, som lämnade nöjaktig bostad åt honom och hans familj, visserligen icke funnes uppfört å det till inlösen ifrågasatta området den 1 januari 1919, men likväl funnits uppfört så lång tid, att rimliga skäl kunde anföras för att tillerkänna nämnde ensittare rätt att få friköpa området.

samt att Kungl. Maj:t måtte vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde giva anledning.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Jonsson* i Skutskär: Herr talman! När jag först fick orsak att ta del av denna lagstiftning om nyttjanderätt av upplåtet område, trodde jag att 1925 års lag var resultatet av en politisk kompromiss, främst i utskottet. Denna karaktär föreföll mig och förefaller mig alltjämt 1925 års lag på detta område ha. I denna lag säges nämligen, att för att lösningsrätt skall föreligga för nyttjanderättshavaren fordras att boningshus, som lämnade nöjaktig bostad för honom och hans familj, fanns å marken uppfört den 1 januari 1919. På grund av denna lagens begränsning till tiden står alltså all egnahemsbebyggelse, som tillkommit på ofri grund efter den 1 januari 1919, utanför denna lagstiftning.

Med vad jag nu sagt har jag ingalunda velat bagatellisera det sociala värdet av 1925 års lagreform på detta område. Den gav dock möjligheter för kanske ett par tiotusental människor att inlösa det tomtområde, varpå de hade byggt sina egna hem. Jag har endast velat beklaga, att utskottet och riksdagen inte gingo så långt, att de utsträckte lagens verkningar fram till den tidpunkt, då den genomfördes, alltså till 1925. Jag har velat beklaga detta icke minst med tanke på att det dåvarande andra lagutskottet uppenbarligen levde i den bestämda uppfattningen, att 1925 års lag var en engångsåtgärd, vilket uppenbarligen även är det nuvarande andra lagutskottets mening.

Jag måste erkänna, att jag har litet svårt att förstå, varför man måste låsa fast denna lag vid ett bestämt årtal. Om man nu vill hjälpa alla ensittare, förefaller det mig som lekman när det gäller juridiska frågor rimligt, att den som arrenderar ett tomtområde och därpå bygger sig ett eget hem, alltså en nöjaktig bostad för honom och hans familj, skall vara kvalificerad att få inlösa tomtmarken. Nu säger utskottet, att en sådan lagändring skulle göra denna lag till en ren expropriationslag. Ja, mina damer och herrar, men 1925 års lag är delvis en expropriationslag. Den ger stugägaren möjlighet att mot markägarens vilja inlösa det tomtområde, varpå han byggt sin stuga. Jag förstår inte heller, varför man skall hysa betänkligheter beträffande en utvidgning av expropriationsrätten i förevarande fall. Riksdagen har ju för ett par år sedan begärt att kommunerna skulle få expropriationsrätt till mark-

Motion om ändrad lydelse av 1 § ensittarlagen. (Forts.)

områden för bostadsbyggande och för upplåtelse till småindustrier. Nu vet jag att de som äro rädda för en sådan utbyggnad av lagen, som jag förordat i min motion, säga, att en sådan utbyggnad skulle föra med sig, att markägarna inte skulle arrendera ut tomtmark för exempelvis sommarstugebebyggelse. På detta skulle jag vilja svara, att en sommarstuga väl icke kan betraktas som en nöjaktig bostad i denna lags mening. I lagen åsyftas givetvis en sådan bostad, som är vederbörandes enda bostad året runt. Hur många är det som använda sina sommarstugor till bostad under hela året? Det kan ju hända att sådant förekommer i ett eller annat fall utanför våra storstäder på grund av den rådande bostadsbristen. Men detta är en sak för sig och har intet värde som argument i detta sammanhang.

Jag beklagar, herr talman, att jag inte i min motion anført något fall, som belyser bristerna i den nuvarande lagstiftningen på detta område. Att jag icke gjort detta har berott på att denna lag varit föremål för ständigt återkommande motioner riksdag efter riksdag. Ämnet är sålunda ganska utträskat, och jag ansåg det därför onödigt att anföra sådana fall i en motion. Det torde dock stå klart — detta visar icke minst den mångfald motioner, som väckts i denna fråga efter tillkomsten av 1925 års lag — att det säkerligen finns åtskilliga, som ännu stå utanför den möjlighet till hjälp, som 1925 års lag gav dem, som hade byggt sina hus före år 1919.

Det fall, som närmast föranledde tillkomsten av min motion, var detta. En man i mitt hemlän hade, innan han byggde på ofri grund, av den dåvarande markägaren fått löfte om ett 49-årigt kontrakt. Åren gingo, men något kontrakt fick han ej. Nu har den ursprunglige ägaren till marken fallit ifrån, och den nye ägaren vill inte veta av något kontrakt. Mannen i fråga kan inte återropa 1925 års lagstiftning, eftersom han uppfört sitt hus efter 1919.

Jag måste säga till dem som anse att en utbyggnad av 1925 års lagstiftning skulle medföra ett oberättigat intrång i den enskilda äganderätten, att jag icke förstår en sådan argumentation. Mig förefaller det i stället rimligt, att den som bebyggt sitt arrendeområde med en för sig och sin familj nöjaktig bostad och använt denna bostad under en tidrymd av tio år, borde ha inte bara den moraliska utan även den juridiska rätten till den tomtmark, varpå han byggt sitt hus, detta givetvis under den förutsättningen att huset inte ligger alltför nära huvudgården. Men det finns även stipulerat i lagen, att så inte får bli förhållandet. Till detta kommer ytterligare, att markägaren i fråga får full ersättning för den tomtmark, som han avyttrar och som han bevisligen inte heller haft någon användning för under det senaste tiotalet år.

Herr talman! Jag har med vad jag nu anført velat motivera tillkomsten av min motion och det däri framställda yrkandet. När nu emellertid andra lagutskottet även denna gång går på rent avslag, förstår jag att det är meningslöst att här yrka bifall till min motion, varför jag, herr talman, i stället ber att få yrka bifall till herr Hages reservation. Ty det minsta man kan begära är väl ändå att vi få i gång en utredning, som visar hur många fattiga människor, som ännu stå utan laglig möjlighet till hjälp när det gäller att säkerställa sina egna hem. Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Hage vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Det är inte bara möjligt utan till och med ganska säkert, att statsmakterna få ta under övervägande vad som kan göras för att skydda de ensittare, som för närvarande inte kunna komma i åtnjutande av rätten att inköpa tomterna med stöd av den nu gällande ensittarlagen. Men den motion, som nu behandlas, har faktiskt icke kunnat läggas till grund för en lagstiftning, som skulle gagna det syfte, som motionären uppen-

Motion om ändrad lydelse av 1 § ensittarlagen. (Forts.)
barligen velat gagna. Jag skall be att i detta sammanhang få fästa uppmärksamheten på en del omständigheter.

Motionären har för det första gjort sig skyldig till en misstolkning av syftet med 1925 års lag. Motionären säger i sin motion, att lagen var »ett led i statsmakternas strävanden att i största möjliga utsträckning befordra tillkomsten av egna hem». Det förekommer ingenting i denna lag, som ens pekar på möjligheten av ett nyskapande av egnahem. Egnahemsrörelsen regleras och understödes som bekant i andra former. Det läge, som föranledde ensittarlagens tillkomst var, att det här i landet fanns ett synnerligen stort antal medborgare, som hade byggt sig stugor på av annan person upplåten mark. De sutto mer eller mindre säkert på sina tomter — många sutto ganska osäkert. Omedelbart efter förra världskriget kom man underfund med att man här hade att göra med ett socialt problem av stora mått. Många av dessa personer hade fått tomterna upplåtna på 49-åriga kontrakt, och tiden för dessa kontrakts utlöpande närmade sig. Under den långa arrendetiden hade de egendomar, på vilka dessa människor byggt sina hus, fått nya ägare. Ensittarna hade under denna tid av steniga vretar gjort vackra täppor och trädgårdar, de hade för att begagna en norrlandsdiktares ord förvandlat ödemarken till givande jord. De små tomterna hade därigenom stigit i värde. De nya ägarna, som hade tillträtt, framför allt sådana, som hade jobbat sig till egendomar under kriget, tyckte att de skulle kunna göra sig större inkomster på dessa smålägenheter. De menade, att ensittarna betalade för låga arrenden, och höjde därför hänsynslöst arrendena. Det visade sig då, att många människor hade råkat i den situationen att de kunde bli nödsakade att ta sina stugor med sig och gå ifrån tomten. Syftet med ensittarlagen var att tillförsäkra dessa människor rätten till sina hem. Något nyskapande var det därvidlag inte fråga om, utan det gällde att rädda det som fanns. Man må säga vad man vill om huruvida den 1 januari 1919 var den lämpliga tidpunkten för upphörandet av lagens verkningar. Ett faktum var emellertid att detta datum fastställdes. Man ansåg förmodligen, att innehavet skulle ha förelegat under en icke alltför kort tid för att lösningsrätt skulle inträda.

Denna lag har varit av utomordentlig betydelse. Jag vågar för min del säga, att det är en av de bästa lagar riksdagen antagit under den tid jag har varit med i densamma. Nu vill emellertid motionären genom sin motion göra om lagen fullständigt. Lagen skulle ges det innehållet, att envar, som innehaft en tomt på arrende och där uppfört bostad, efter tio år skulle äga rätt att lösa in området. Detta krav är i och för sig icke obefogat; jag tycker till och med att det är ganska rimligt. Men om motionen bifölles skulle ensittarlagen bli en expropriationslag av helt annat slag än den varit hittills. Inte bara de, som nu innehade bostadshus på annans mark, skulle få rätt att friköpa tomten, utan även alla de som i framtiden kunde komma att krångla sig till ett sådant tomtarrende, skulle få samma rätt.

Jag har för min personliga del ingenting emot en lag om rätt till expropriation av tomt för bostadsbyggande. Tvärtom är jag en mycket livlig anhängare av tanken på en sådan lagstiftning. Men då måste det vara en bättre expropriationslag än den som herr Jonsson i Skutskär vill ha genomförd. Enligt hans förslag skulle lagen komma att gälla endast för sådana personer, vilka — som jag nyss uttryckte det — lyckas krångla sig till ett tomtarrende. Några andra skulle ju lagen inte kunna gälla för. Ty om en sådan lag infördes skulle ju jordägarna inte gärna inlåta sig på att hyra ut eller arrendera ut tomter på tio år. Talet om hyra eller arrende blir ju bara spegelfäktari, när man bakom har en lag, som säger att bara man har fått ett hyreskontrakt undertecknat så har man expropriationsrätt efter tio år. Man skulle med en sådan lag kunna hjälpa

Motion om ändrad lydelse av 1 § ensittarlagen. (Forts.)

de ensittare som nu ha haft sin stuga på tomten i tio år. Men dem som suttit där i åtta eller nio år, kan man hjälpa endast under den förutsättningen att jordägaren inte har möjlighet att hysa av dem förrän tio år gått. I alla sådana fall där ensittaren har någon tid kvar, innan de tio åren förflutit, kan man befara att jordägaren begagnar alla möjligheter att förhindra lagens tillämpning genom att göra sig av med ensittaren. Jordägaren säger helt enkelt åt ensittaren att han kan ta sin stuga och gå!

Men än vidare: för framtiden vore det ju praktiskt taget uteslutet att tomter komme att upplåtas på arrende eller hyras ut. Utgår man från att det alltså finns behov av att tomtmark upplåtes på detta sätt utan rätt till friköp av marken, bör man inte tillskapa ett förhållande, som i praktiken omöjliggör dylika upplåtelser. Men detta skulle man göra, om man går den väg som motionären här har anvisat, och det är det som utskottet absolut inte kan vara med om.

Enligt min mening är det ganska olyckligt att denna motion blivit framförd, ty den kan väcka den björn som sover. Jag har redan fått rapporter om att ensittare fått kännning härav. Och ännu värre skulle det bli, om man skulle bifalla reservationen. Detta skulle helt enkelt innebära en uppmaning från riksdagens sida till jordägarna att passa på nu i tid, innan utredningen är färdig, att göra sig av med alla ensittare som de kunna skicka i väg.

Om motionären velat rädda ensittarna, skulle han ha gått fram på den linjen, att vi först skola tillskapa en lag om rätt till arrende- eller hyresförlängning eller vad man nu vill kalla den, enligt vilken lag de avtal om upplåtelse på arrende eller hyra av tomt för bebyggelse som nu existera automatiskt skulle förlängas under tillräckligt lång tid för att man skulle få en grundval för en lagstiftning om friköp.

Ja, herr talman, jag betraktar det som olyckligt att saken blivit framförd på detta sätt, ty man kan befara att resultatet blir, att man åstadkommer just det som man vill förhindra.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Svensson i Ljungkile: Herr talman! Jag tror inte att riksdagen kommer ifrån det här problemet. Det blir nog nödvändigt att i en eller annan form taga upp det igen. Jag har för egen del flerfaldiga gånger fått påstötning från människor, som sitta med byggnader på ofri grund, om att motionera i den här frågan. Jag har emellertid inte gjort det, därför att jag läst vad som förekommit i frågan tidigare här i riksdagen och böjt mig för de argument som många gånger anförts och som nu återigen anföras av andra lagutskottet.

Men jag måste säga att jag i alla fall är mycket tveksam, om det i längden går att böja sig för dessa argument. Det finns människor som byggt på ofri grund exempelvis mellan åren 1919 och 1925 eller kanske strax efter år 1925 innan ensittarlagen blev känd. Jag känner särskilt en person, som lagt ned hela sitt livs arbete på nyodlingar och bostadsförbättringar på ett litet jordbruk av den typ som det här är fråga om. Han har suttit där nu sedan omkring år 1925, jag tror det var något år före 1925. Men han har ingen möjlighet vare sig att få friköpa jorden eller få ut något som helst värde ur sina hus, om han vill flytta dem. Husen ha ju intet värde, om de skola rivras och flyttas, utan de ha sitt värde i förbindelse med jorden där de stå.

Om det nu skulle förhålla sig så som herr Olovson i Västerås framställde det i senare delen av sitt anförande, skulle det överhuvud taget inte vara möjligt att röra vid den här frågan i framtiden. Jag tror emellertid för min del inte att man kan komma ifrån den. Jag förstår mycket väl att det finns en hel del saker att taga hänsyn till, om man ser närmare på frågan, men det är

Motion om ändrad lydelse av 1 § ensittarlagen. (Forts.)

ju detta som skall göras vid en utredning. Där får man taga hänsyn till alla de förhållanden som höra samman med detta problem.

Vad beträffar den framtida bärkraften i själva huvudmotiveringen för avslag på motionen — alltså att införandet av den här ifrågasatta expropriationsrätten för nyttjanderättshavare med all sannolikhet skulle medföra att nyttjanderättsupplåtelser av detta slag skulle komma att förhindras — vill jag inte uttala några tvärsäkra omdömen. Men jag måste säga att det kan ifrågasättas, om denna form av jordupplåtelse för framtiden egentligen har något berättigande. Med nuvarande höga byggnadskostnader har ju huset, om det är människovärdigt — i de trakter där dylika upplåtelser i vanliga fall förekomma — kostat flera gånger mera än vad marken kostar. När vi ha denna proportion mellan markvärdet och husvärdet, kan det sättas i fråga, om det är för framtiden önskvärt att människor på detta sätt bygga hus på ofri grund. Detta så mycket mera som statsmakterna numera — och man får väl antaga i fortsättningen ännu mera än hittills — måste stödja bostadsbyggandet både i tätorterna och ute på landsbygden, inte minst på landsbygden. Med hänsyn till dessa förhållanden kan man ifrågasätta, om det skulle vara så stor olycka om en skärpt ensittarlagstiftning skulle få sådana verkningar, att jordägarna inte ville upplåta sina tomter på arrende. Det är en upplåtelseform som inte är önskvärd vare sig för jordägarna eller för dem som bygga.

Jag vill som sagt inte uttala något tvärsäkert omdöme i frågan, men jag tror dock att förhållandena ha förskjutit sig så oerhört mycket sedan år 1925, då denna principiella motivering lades upp, att det kan finnas skäl till att taga den under grundlig omprövning.

Även om man skulle ha den uppfattningen att sådana här jordupplåtelser för framtiden inte ha något större värde och att det därför inte skulle vara så farligt om de bleve starkt begränsade, är det klart att man inte kommer ifrån, att det finns ett stort klientel, som har bostäder på ofri grund, varför man sålunda får akta sig för åtgärder med de konsekvenser som herr Olovson i Västerås antydde. Trots detta tror jag emellertid inte att man kommer ifrån den här frågan. Jag tror att den kommer tillbaka. Blir det avslag nu, kommer frågan igen. Riksdagen kan inte undgå att taga hela frågan under förnyad omprövning.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Jonsson i Skutskär: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av det anförande herr Olovson i Västerås höll såsom utskottets representant.

Jag betraktar det som synnerligen olyckligt att jag fått vår fattigmans riddare nr 1 till min motståndare i denna fråga. Jag anser inte herr Olovsons argumentation såsom ett stöd för de människor som utelämnades vid kompromissen år 1925. Den föregående talaren har påvisat en hel del förändringar som inträffat under de tider som gått sedan dess. Bland annat har samhället på ett helt annat sätt än tidigare lagt sig i tomtmarksbebyggelsen. Det beräknas ju att 85 procent av egnahemsbyggandet sker med hjälp av statliga lån. Man kommer alltså mer och mer bort från de missförhållanden som rätt på detta område. Jag erkänner, att det kanske var ett missgrepp av mig att föreslå tioårstiden såsom kvalificeringsgrund för inlösen. Det hade kanske varit lyckligare att begränsa tiden exempelvis till år 1935. På det sättet skulle man kunna fylla igen den lucka som finns mellan år 1919 och den tidpunkt då samhället på ett helt annat sätt började engagera sig för bostadsbyggandet.

Men om nu min motion — på grund av att jag är helt och hållet lekman på det juridiska området — var bristfällig, har ju herr Olovson i Västerås och

Motion om ändrad lydelse av 1 § ensittarlagen. (Forts.)

andra lagutskottet haft möjlighet att lägga fram ett förslag, som står i överensstämmelse både med förnuftet och de juridiska möjligheterna. Men det har utskottet inte gjort. Herr Hage står ensam såsom reservant i frågan. Jag tycker fortfarande — och såvitt jag förstår hade den föregående talaren samma uppfattning — att det minsta man kan begära är att det sker en utredning, som visar om det är berättigat att utvidga lagen, så att man fyller igen den lucka som otvivelaktigt finns mellan år 1919 och låt oss säga år 1935.

Herr Lindqvist: Herr talman! Att jag tar till orda i denna fråga, trots att det är andra lagutskottet och inte första som behandlat ärendet, beror på att jag på ett mycket tidigt stadium varit med om att behandla frågor som angått ensittarlagen. Jag har förut varit med här i kammaren om att avslå motioner som begärt en utsträckning av ensittarlagen, och jag kan därför väl förstå andra lagutskottets ståndpunktslagande, när utskottet yrkar avslag på den föreliggande motionen.

Men den reservation som herr Hage framfört innebär ju något helt annat än motionen. Den reservationen tycker jag är bra skriven. Det är sakligt starkt berättigat, när reservanten säger att frågan återkommer gång efter annan och att man inte vet hur det ligger till på detta område ute i landet. Herr Hage begär ju i sin reservation endast att man skall göra en inventering, så att man får veta, hur det förhåller sig med dessa egna hem på ofri grund. När man får denna inventering utförd, blir det resultatet av densamma som får bli avgörande för statsmakternas fortsatta handlande i frågan. Jag finner för min del i dag ingen möjlighet att gå emot denna reservation, som jag tycker är mycket berättigad, och när nu motionären, herr Jonsson i Skutskär, också är med på den, tycker jag andra kammaren bör bifalla den.

Det har sagts — jag vet inte om det är riktigt — att första kammaren redan bifallit utskottets hemställan och att det alltså inte kan bli någon riksdagsskrivelse. Men även om det inte kan bli någon riksdagsskrivelse, så finns det väl anledning att antaga, att om andra kammaren bifaller herr Hages reservation, kommer Kungl. Maj:t att föranstalta om den inventering och utredning som begäres i reservationen.

Jag ber, herr talman, att med dessa få ord få yrka bifall till herr Hages reservation.

Herr Thorell: Herr talman! Motionären och de, som hittills yttrat sig i debatten, ha — trots att jag nog förstår att exempelvis herr Olovson i Västerås känner till förhållandena — förbigått en väsentlig sak i detta sammanhang, nämligen att utgångsläget var helt annorlunda för de äldre besittningshavarnas förhållanden än vad det är för de personer, som ha byggt efter år 1919. Varför ha dessa överlåtelse i allmänhet skett för en tid av 49 år? Är det därför att 49 är ett speciellt trevligt tal, eller varpå beror det att man valt just detta tal? Orsaken är helt säker den, att vi på den tiden hade sådana bestämmelser i vår lag. Såvitt jag vet gick det faktiskt inte att stycka ifrån ett markområde på längre tid än just 49 år.

När ensittarlagen genomfördes år 1925, fanns det många, som inte tyckte om den. De ansågo den vara ett starkt ingrepp i äganderätten, och det måste det ju också sägas vara. För min del har jag dock — trots att jag i likhet med många andra håller synnerligen starkt på äganderätten — ansett, att denna lag är både riktig och rättvis. Orsaken till att jag i detta fall gör ett undantag är, att ifrågavarande upplåtare av mark säkerligen skulle ha gått med på att övertagandet av marken skett med äganderätt, om förhållandena varit sådana, att avstyckningsmöjligheter förelegat. Dylika avstyckningsmög-

Motion om ändrad lydelse av 1 § ensittarlagen. (Forts.)

ligheter förligga ju numera, men såvitt jag minns gick detta icke att ordna förr i tiden annat än med synnerligen stora svårigheter. Man tyckte då att det var enklare att hyra marken.

Sedan inträffade det emellertid, att den som ursprungligen fått upplåtelsen — eller hans rättsinnehavare, kanske hans barn eller barnbarn — icke alltid kunde få förnya överlåtelsen när tiden gick ut. Vissa markägare utnyttjade hänsynslöst sin rätt och åsamkade därigenom fattiga människor stor skada. Dessa markägare sade helt enkelt: Var så goda och flytta husen härifrån före den och den tiden! Det har därför ofta hänt, att fattiga människor måst lämna hus och hem utan vidare med en mycket liten ersättning för byggnaderna.

Det är emellertid helt annorlunda med de byggnader, som uppförts efter år 1925. Sedan dess ha vi nämligen haft ungefär samma avstyckningsmöjligheter som vi ha nu. De människor, som arrenderade jord, gingo således med öppna ögon in i förhållanden, som de alls inte behövt ge sin in i. Markägarna hade här av en eller annan anledning inte velat sälja, och följaktligen voro de som byggde fullt på det klara med det juridiska innehållet av överenskommelsen. De, som byggde på sådana villkor, visste således precis, att de hade givit sig in på en sak, varav man längre fram fick dra konsekvenserna.

Herr Jonsson i Skutskär pekade på ett fall, där en man blivit lovad ett 49-årigt kontrakt men sedan inte fick ett sådant kontrakt. Ja, det är ju ett ledsam fall som enskild företeelse betraktat. Jag skulle för min del aldrig ha kunnat handla på det sättet, om jag varit i denne markägars ställe. Men det var väl ändå en försummelse av denne nyttjanderättsinnehavare att bygga på en så löslig grund, som detta löfte om kontrakt tydligen var. Han borde väl ändå ha varit mera försiktig. Även om denne man haft med en mycket hygglig markägare att göra, borde han väl ändå ha tänkt på, att det kunde komma en ny markägare efter. Den förste ägaren kunde inte leva hur länge som helst, utan det var ju i stället mycket sannolikt, att det under denna långa tid skulle bli en ny markägare. Jag tror fördenskull inte, att det påpekade fallet har någon som helst betydelse, då man bedömer denna sak.

Vidare är det väl så, mina damer och herrar, att man ändå måste hysa någon tillit också till svenska staten och riksdagen? Här har nu stiftats en lag med uppgift att rätta till påtagliga missförhållanden. I denna lag — som för övrigt åstadkommit mycket goda resultat — har man stipulerat en viss gräns. Men nu tas hela frågan upp på nytt av en helt säkert välvillig men oförstående motionär. Skulle denne motionärs yrkande verkligen genomföras, skulle tilltron till hela detta markupplåtelseförfarande försvinna. Det är klart, såsom herr Olovson i Västerås framhållit, att om denna motion bifalles, så kommer detta att mycket starkt påverka möjligheterna att arrendera tomter i fortsättningen, och, herr Jonsson i Skutskär, då inte bara tomter för bostadsändamål utan också för uppförande av sportstugor och dylikt! Då skulle herr Jonsson i Skutskär eller någon annan person plötsligt kunna komma och säga, att det nu är så dyrt att bygga sportstugor. Den och den mannen har byggt en sportstuga där och där på ett visst antal år men är tvungen att flytta. Vi föreslå därför, att denne man får rättighet att lösa in marken enligt samma system som gäller enligt ensittarlagen.

Jag är övertygad om att en dylik tillämpning av lagen skulle komma att starkt inverka på möjligheterna för eventuella bostadsbyggare att komma i besittning av mark på sådana platser, där markägaren inte vill eller på grund av inteckningsförhållanden och dylikt inte kan sälja och stycka. De byggande själva önska kanske för övrigt inte köpa. De ha måhända inte heller råd till det. De vilja hellre hyra mark för sin stuga. Jag tror därför, i likhet med herr Olovson i Västerås, att det skulle vara synnerligen olyckligt, om detta

Motion om ändrad lydelse av 1 § ensittarlagen. (Forts.)

förslag skulle gå igenom. Jag delar hans uppfattning om att det här gäller en ganska olycklig motion.

Jag behöver kanske inte närmare gå in på detta, men innan jag slutar vill jag understryka ännu en sak. Denna ensittarlag har icke blott gjort det möjligt för besittningsrättssinnehavaren att med hjälp av länsstyrelsen kunna lösa sin mark, utan den har också i allra högsta grad underlättat de frivilliga uppgörelser, som nu förekomma i mycket stor utsträckning.

Till sist skulle jag gärna vilja veta av herr Jonsson i Skutskär hur många personer i vårt land, som byggt på ofri mark under tiden 1919—1925. Jag känner inte till ett enda sådant fall från mina trakter. Jag har något sysslat med dessa saker, och jag har för övrigt själv sådana lägenheter på mina marker byggda före 1919. Jag skulle väl därför ha märkt något av denna tendens, i fall den förefunnits. Det skulle emellertid vara roligt att veta, om motionären gjort någon utredning huruvida det här rör sig om ett klientel av någon nämnvärd storleksordning.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få instämma i det avslagsyrkande på motionen, som framställts av utskottet.

Herr **Olovson** i Västerås: Herr talman! Jag var inte i stånd att uppfatta allt vad herr Svensson i Ljungskile anförde, men det spelar kanske inte så stor roll i detta sammanhang, ty jag uppfattade i alla fall något av vad han sade. Herr Svensson i Ljungskile gav bl. a. exempel på att ensittare, som nu inte kunna komma i åtnjutande av hjälp enligt lagen, befinna sig i trångmål. Han nämnde också något om att jag skulle ha talat på ett sådant sätt, att det i fortsättningen inte skulle vara möjligt att närmare vidröra denna sak eller göra något åt den. Jag vill med anledning därav förklara, att varken herr Svensson i Ljungskile eller motionären behöver undervisa mig om att dessa ensittare kunna vara, eller rent av äro, i trängande behov av skydd. Den saken har jag lika bra reda på som de, ja, kanske till och med bättre, ty ingen av dem har troligen haft så mycket med ensittare att göra som jag. Att undervisa mig i dessa ting är således onödigt arbete.

Vad sedan beträffar möjligheten att göra någonting för framtiden, så har jag icke fällt något yttrande av den innebörden, att jag skulle anse detta vara omöjligt. Jag förklarade redan i början av mitt anförande, att jag ansåg det nödvändigt att någonting gjordes, och jag upprepar det nu. Men då skall det vara ett verkligt skydd! Man skall inte göra saker och ting värre än de redan äro! Det fruktar jag nämligen att man gör genom att avfyra detta skrämskott mot jordägarna.

Jag skall här begagna tillfället att lämna motionären en uppgift, som han kanske kommer att uppskatta. Han har själv inte ansett det nödvändigt att med ett enda exempel påvisa, att någon ensittare blivit berövad rätten att sitta kvar på tomten. Man måste ju anse det i högsta grad tyda på brist på argument att inte åberopa ett enda sådant fall, när det gäller en lag, som skall skydda ensittarna och slå vakt omkring deras rätt att sitta kvar. Jag är själv medveten om att många sådana markarrendatorer sitta löst, och jag kan till och med ana att någon blivit vräkt från sin tomt. Följaktligen hävdade jag inom utskottet den uppfattningen, att utskottet skulle hos länsstyrelserna inhämta uppgifter om de fall av vräkning av ensittare, som förekommit. Då hade man fått se i vad mån de befarade olägenheterna verkligen förefinnas. Utskottet ansåg sig emellertid icke böra sätta i gång med denna undersökning, vilket jag för min del beklagar. Jag beklagade för övrigt detta så djupt, att jag icke deltog i utskottets beslut. Detta kom emellertid icke till uttryck i utlåtandet, därför att jag låg sjuk just den dagen då betänkandet justerades. Enligt min mening hade

Motion om ändrad lydelse av 1 § ensittarlagen. (Forts.)

det varit klokt att inhämta uppgifter hos länsstyrelserna, huruvida några ensittare överhuvud taget blivit vräkta. Vi känna för närvarande icke till detta. Men det är väl det minsta vi böra ha reda på, innan vi taga ställning till en sådan här betydelsefull ändring av lagen.

Herr Jonsson i Skutskär har emellertid mycket stora anspråk. Han menar, att vi inom utskottet skulle ha ändrat lagen så, att det avsedda syftet hade uppnåtts. Det är förmodligen för mycket begärt, ty även om utskottet har en viss initiativrätt, så kan det i alla fall inte gärna sätta sig till att utarbета en ny lag. Ty en ny lag skulle det faktiskt fordras här! Det räcker inte med en ändring av ensittarlagen. Vad vi i första hand behöva är en lag, som skyddar inte bara dem, som disponerat marken i tio år, utan som skyddar varenda en, som har en stuga på annan persons mark. Förslag till en sådan lag uppgörs inte inom ett utskott utan vidare.

Vi behöva dessutom en expropriationslag, som skyddar alla från avhysning. Den lagen borde för övrigt komma ganska snart. Vidare behöva vi en lag om expropriation av tomtmark. Sedan är man inte längre beroende av jordägarnas nåd för att få hyra en tomt på tio år. Det är den vägen vi skola klara denna sak. Att lappa på ensittarlagen kommer inte att hjälpa stort.

Nu har herr Lindqvist väddat till kammaren att rösta för herr Hages reservation för att därigenom bättra på skrämskottet. Vill kammaren göra detta, så gärna för mig. Jag tvär mina händer!

Herr **Johnsson** i Kastanjegården: Herr talman! Med anledning av yttranden som förekommit i denna debatt vill jag säga, att även om kammaren kommer att besluta i enlighet med den reservation, vartill här yrkats bifall, så blir det ändå inget som helst skrämskott för jordägarna. Jag tror mig kunna säga detta, då jag själv haft 45 dylika torp, av vilkas innehavare de flesta nu äro »ensittare». Jag kan icke tänka mig, att denna metod att uppföra byggnader på arrenderad mark kan vara den riktiga för framtiden. Jag tror inte heller, att det är så tilltalande vare sig för dem, som skola hyra ut jorden, eller för dem, som skola bygga på den. Den nya arrendelagen krånglar också till dessa ting högst väsentligt. Förr var det på det sättet att den, som hade sitt hem på ofri grund, gjorde ett visst antal dagsverken. Detta skedde i våra trakter ofta på jordägarens kost. Den saken har det blivit ändring på under senare tid, då priserna på dagsverken och kosten omräknats i penningar. Här ha också uppstått brister särskilt då det varit fråga om tomter vilka upplåtits emellan 1919 och 1925, under de år ingen visste om att den s. k. »ensittarelagen» skulle komma. Jag kan därför inte se någon rimlig anledning varför inte den här diskuterade tiden skulle kunna utsträckas till 1925.

När herr Thorell frågar, huruvida det finns några personer, som på sådana här villkor uppfört sina hem, så kan jag i motsats till honom intyga, att det finns många sådana. Vidare har det sagts, att det väl inte förekommer att man vräker en person, som äger en byggnad av här diskuterat slag. Nej, detta kanske man i regel drar sig för. Men det kan i stället hända, att en jordägare utnyttjar sina möjligheter härvidlag till att begära ett högre pris för en tomt, som är upplåten på sådana villkor. På så sätt uppstår förskjutningar i tomtpriserna, och förhållandet mellan grannarna blir lidande härav.

Jag vill inte förneka, att jag som ny jordbrukare då lagen kom till var mycket rädd för densamma. Jag hade nämligen som jag nämnde många torp, som jag inte visste vad jag kunde få för vid inlösningen. Men efter ganska kort tid kom jag till samma uppfattning som herr Thorell nyss framförde, nämligen att det var rätt och riktigt att dessa människor, som byggde på sådana villkor, skulle få inlösa sina tomter efter viss tid. Det är ju heller inte den minsta

Motion om ändrad lydelse av 1 § ensittarlagen. (Forts.)

risk för att jordägaren inte skall få betalt. Och skulle så vara, att den uppförda byggnaden skulle bli honom till obehag på grund av att den ligger för nära huvudgården — som herr Jonsson i Skutskär antydde — så kan han ju med lagens hjälp få en ändring till stånd.

Herr talman! Jag vill till slut bara säga, att jag kommer att rösta för den reservation, som har avgivits av herr Hage. Jag tror nämligen, att en utredning om dessa ting är mycket väl motiverad.

Herr **Fagerholm**: Herr talman! Det spörsmål, som diskuteras här, är egentligen två frågor. Den ena frågan är den, som aktualiserats av motionären och som gäller allmän förvärvsrätt till jord sedan man haft en byggnad där under viss tid. Den andra frågan är en utsträckning av tiden för lösningsrätten i den s. k. ensittarlagen.

Beträffande den första frågan vill jag framhålla att man kan vara överens om att det är omöjligt att genomföra motionärens önskemål. Det skulle vara en juridisk och lagstiftningsmässig abnormitet, om man skulle införa en allmän förvärvsrätt till tomt för den, som haft byggnad uppförd på densamma under viss tid.

Den andra saken, nämligen frågan om utsträckning av lösningsrätten, är något helt annat. Om exempelvis en jordägare äger en tomt med ett värde av några hundra kronor, som är upplåten med nyttjanderätt, och om tomtinnehavaren under strävsamt arbete byggt ett hus med ett värde av 10 000 eller 15 000 kronor, så finns det väl ingen här i kammaren, som vill göra gällande att jordägaren, som formellt äger tomt, skall ha rättighet att kräva att man river huset. Det är även, såvitt jag förstår, ur juridisk synpunkt en fullkomligt naturlig sak, att man låter dens intresse bli bestämmande, som nedlagt de största pengarna på fastigheten.

Jag vill i denna fråga i allt väsentligt instämma i herr Olovsons i Västerås anförande. Jag tycker att hans uppläggning av saken här var ovanligt skickligt och klart genomförd. Om man nu skulle rösta på bifall till reservationen och sätta i gång med en utredning, så tror jag i likhet med herr Olovson att följden skulle bli, att de illojala och hänsynslösa jordägarna, som ville bli av med husägarna eller få en press på dessa ägare av hus på ofri grund, skulle utnyttja tiden. För de lojala, de som inte tänka utnyttja tiden, skulle det inte spela någon roll, om denna utredning kommer till stånd eller ej.

På dessa grunder vill jag för min del ansluta mig till herr Olovsons yrkande.

Herr **Jonsson** i Skutskär erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag vill i anledning av den siste ärade talarens yttrande om att det här egentligen gäller två frågor säga, att jag själv som motionär har gått ifrån min motion och i stället yrkat bifall till reservationen.

Herr Fagerholm ansåg även, att min motion var en juridisk abnormitet. Till detta vill jag säga, att han i sak hade fullständigt samma uppfattning som jag. Det blir just onormala förhållanden när en person arrenderat en tomt av några hundra kronors värde och sedan på denna mark uppför en byggnad till ett värde av flera tusen kronor. Det är just detta, som ligger till grund för min motion. På den punkten tycker jag, att i sak har herr Fagerholm instämt med mig, men i formen har han delvis gått vid sidan.

Vidare anförde:

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Endast några ord i anledning av herr Olovsons i Västerås yttrande. Herr Olovson har missuppfattat mitt lilla

Motion om ändrad lydelse av 1 § ensittarlagen. (Forts.)
anförande ifall han menat, att jag skulle velat undervisa honom i denna fråga. Jag har säkert inga kvalifikationer för en sådan uppgift och icke heller något intresse för det. Det lilla jag sade syftade endast till att ge uttryck för min ringa personliga mening och yrka bifall till reservationen, och jag är glad åt, att herr Olovson slutade sitt anförande med att betyga, att kammaren i alla fall får göra som den vill.

Herr **Lindqvist**: Herr talman! Herr Olovson i Västerås slutade sitt anförande med att säga: »Jag tvär mina händer.» Han hade förut sagt, och herr Fagerholm instämde i det, att om andra kammaren bifaller reservationen, så kommer det att innebära en allmän vräkning av de egnahemsinnehavare, som det här är fråga om. För min del tror jag inte så illa om vårt lands jordbrukare, att en skrivelse, som syftar till att få veta hur många egnahem det gäller, kommer att leda till att det blir många jordägare, som i enlighet med herr Olovsons tanke komma att vidtaga någon vräkning. Jag tror inte, att herr Olovson behöver vara rädd för den saken.

Herr **Persson** i Landafors: Herr talman! Jag tycker vi kunna ena oss om att gå med på herr Hages reservation. Jag tror inte det resonemanget har något fog för sig som går ut på att en utredning skulle innebära ett skräm-skott, som skulle ha till följd, att jordägarna på ett otillbörligt sätt skulle utnyttja sin ställning.

När jag hört på debatten här, så tänker jag på alla de fall, där jag gjort mina iakttagelser. Dessa tomtinnehavare utföra på dessa i regel steniga och otillgängliga tomter, som de få upplåtna för bebyggelse, en kulturgärning, och detta på ett sådant sätt, att det gäller att till varje pris söka värna om det berättigade intresse, som dessa tomtinnehavare ha. Jag kan inte finna att det föreligger någon som helst risk för att det skulle bli någon panikstämning eller att det på annat sätt skulle skada dessa tomtinnehavares intressen, om vi gå på den utredning, som här är begärd. Den kan ju tillfredsställa herr Olovsons behov av att tillfråga länsstyrelserna om de olika fallen, och den bör i övrigt tillfredsställa det behov, som här föreligger, att verkligen åstadkomma ett skydd.

Jag ber att få yrka bifall till herr Hages reservation.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Hage avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Olovson i Västerås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren med avslag å andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3 bifaller den av herr Hage avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda an-

Motion om ändrad lydelse av 1 § ensittarlagen. (Forts.)

gående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 91 ja och 76 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit utskottets hemställan och bifallit den av herr Hage avgivna reservationen.

§ 10.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående utarbetande av officiella årliga redogörelser för de viktigaste under året tillkomna lagarna och författningarna. *i Motion angående officiella årsredogörelser för lagar och författningar.*

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 388, av herr *Sandberg* hade yrkats, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan om och på vilket sätt en officiell enkel årlig redogörelse för de året förut beslutade viktigaste lagarna och författningarna och deras huvudsakliga innehåll måtte kunna utarbetas och göras tillgängliga för rikets medborgare i all den utsträckning, som kunde befinnas nödig och lämplig.

Utskottet hemställde, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att förvarande motion, II: 388, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr **Sandberg**: Herr talman! Avsikten med den motion jag väckt är att man skall vidtaga sådana åtgärder, att den stora allmänheten skulle kunna beredas möjlighet till bättre kunskap om de många nya lagar, lagändringar och författningar, som årligen komma till stånd. För detta ändamål hade jag i motionen det yrkande, som här nyss upplästs från talmansplatsen.

Jag tror nog att man kan säga, att det finns ett både starkt och erkänt behov av bättre kunskap på ifrågavarande område för folkets stora flertal. För varje år tillkommer genom riksdagens beslut en rad nya lagar, och ändringar företagas i förutvarande lagar och författningar, och det är av naturliga skäl ganska begripligt, att den stora allmänheten inte kan följa med i galoppen och känna till allt, som produceras av vår tids vidlyftiga lagstiftningsmaskineri. De vägar till kunskap och upplysning, som man nu har, kunna väl sägas vara antingen alltför tillfälliga och ofullständiga, exempelvis pressen, även om informationen där annars är mycket värdefull, eller också äro kunskapskällorna av alltför tung natur. Man kan inte begära, att folk skall prenumerera på svensk författningssamling för att på den vägen skaffa sig den behövliga upplysningen. Det är därför som bl. a. den tanken kommit upp, att man skulle kunna få en officiell men samtidigt populär sammanfattning av de årligen tillkomna nya lagarna och författningarna. Det skulle sålunda vara en sorts årsbok på det här området, som givetvis inte skulle vara alltför detaljerad men som ändå skulle kunna ge en rätt värdefull översikt och sammanfattning och i övrigt skulle hänvisa till de författningar, där detaljerna kunna inhämtas. Jag tror att man kan säga, att det är en dålig ordning som har varit rådande hittills i fråga om kungörandet av lagarna och spridandet av kunskapen på detta område. Jag tycker att det är en brist i den demokratiska ordningen, som sålunda förefinnes, som snarast bör avhjälpas.

Utskottet ställer sig inte oförstående eller avvisande till tanken på en bättre upplysning och kunskap på ifrågavarande område, men utskottet erinrar om att den här saken egentligen var före i fjol, då riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhöll om utredning rörande åtgärder för ökad social allmänbildning och

Motion angående officiella årsredogörelser för lagar och författningar.
(Forts.)

upplysningsverksamhet för kommunala förtroendemän och tjänstemän. Det var med anledning av motioner, vilka behandlades av samma utskott som avgivit förevarande betänkande, som riksdagen skrev på detta sätt. Utskottet betonade då för övrigt alldeles riktigt, att det inte bara borde vara de kommunala förtroendemännen och tjänstemännen, som skulle få del av upplysningen, utan den borde omfatta även den stora allmänheten.

Men det är dock en ganska väsentlig skillnad på vad man i fjol sysslade med och vad riksdagen skrev om och vad jag här tillåtit mig att yrka i min motion. Fjölårets motioner och hela resonemanget med anledning av dessa tala hela tiden om ökad social allmänbildning och upplysningsverksamhet. Det gällde ökad kunskap om den sociala och kommunala lagstiftningen, och det är både bra och behövt att sådan ökad kunskap kan givas. Därför pekade man bland annat på möjligheten att hålla vissa kurser och kanske också ge ut vissa handböcker. I min motion har jag emellertid tagit sikte på en ännu bredare lagd upplysning, som skulle omfatta en kortfattad redogörelse för lagstiftningen överhuvud taget, och den skulle även givas till en bredare allmänhet än vad åtminstone motionärerna i fjol syftade till. Det skulle bli en möjlighet för varje medborgare, som så önskade, att gratis eller mot en ringa avgift erhålla en sådan här sammanfattning av lagstiftningsarbetet, som sedan kunde förvaras och bli en god översikts- och uppslagsbok. När därför utskottet nu säger, att utredningen, som man begärde i fjol, när den igångsättes, torde komma att omspänna även det i förevarande motion framförda uppslaget, så är detta mycket bra, och jag vill gärna taga fasta på den lilla förhoppning, som kan ligga i detta uttalande, ty jag vet mycket väl, att något annat kan jag inte bärga i denna fråga. Jag förmenar emellertid, att det inte är så säkert, att denna sida av saken kommer fram, och att det därför skulle ha varit värdefullt, om utskottet haft vänligheten att ge en direkt rekommendation åt den blivande utredningen genom att förorda, att även upplysningsarbetet i den form jag berört i min motion finge komma med och bli föremål för utredning.

Ja, herr talman, med anledning av detta ber jag att få yrka bifall till min motion.

Herr andre vice talmannen **Carlström**: Jag har givetvis inte begärt ordet för att göra något yrkande för motionen. Frågan är ju, som det heter i utskottets utlåtande, hänvisad till utredning. Då emellertid utredningen inte satts i gång ännu skall jag passa på att, till den verkan det hava kan, framföra några synpunkter, som möjligen skulle kunna ge stöd åt nödvändigheten av att här göres något i saken.

Då jag för en vecka sedan var hemma i min kommun, träffade jag en av kommunens gamla kommunalmän, som varit kommunens allt i allo i 30 år. Han sade: »Håller ni på där uppe i riksdagen och gör ideliga ändringar i lagarna, så är jag tvungen att avgå. Jag kan inte klara upp det längre!» Vi ha här i riksdagen så bråttom att lägga allting till rätta, att jag tror att vi få åtskilliga bestämmelser för mycket. Det kan hända att här ske saker och ting på lagstiftningens område, ändringar i gamla lagar och stiftande av nya, som gå alldeles för hastigt. Eftersom emellertid första kammarens första tillfälliga utskott i fjol framhöll att åtskilligt torde vara att vinna på statligt stöd åt ökad utgivning av handböcker vid nya lagars tillkomst, så vill jag ge ett exempel på hur det kan bli, då en ny lag stiftas och vederbörande som det gäller egentligen inte har reda på vad den innehåller.

Den 22 december 1943 antogo vi här i riksdagen den s. k. nya sociala arren-

Motion angående officiella årsredogörelser för lagar och författningar.

(Forts.)

delagen. Den 1 januari, åtta dagar efteråt, trädde denna lag i kraft. I lagens 54 § stadgas, att om vederbörande jordägare eller arrendator ville ha ändringar i arrendebestämmelserna, så skulle de delgiva varandra dessa ändringar senast åtta månader före arrendetidens utgång. Enligt lagen ha arrendator, hans föräldrar eller andra närmaste släktingar, som haft ett arrendeställe i tio år, optionsrätt vid uppgörande av nytt arrendeavtal. En del av dessa arrendatorer, vilkas arrendetid utgick den 14 mars 1945, hade emellertid icke läst bestämmelsen i lagen om att de skulle till jordägaren göra anmälan om ändringar i arrendekontraktet före augusti månads utgång 1944. I fråga om den saken säger lagen i 54 § sista stycket, att om icke sådant delgivande skett skola de gamla arrendebestämmelserna gälla i fortsättningen för den nya femårsperioden. Jag tror icke, att det är så lätt att klara upp dessa gamla arrendebestämmelser. Det kan ju vara torpare, som haft dagsverksskyldighet o. s. v. De gamla villkoren gälla fem år framåt, även om den nya lagen ju icke räknar med dagsverksskyldighet på samma sätt, som den förutvarande. Det blir en mycket besvärlig fråga till och med för juristerna att klara upp en sådan historia. Denna arrendelag är för övrigt i vissa fall så besvärlig att tolka, att man inom jordbrukskommissionerna blivit tillrättad att, när man blir tillfrågad rörande den ena eller andra punkten i denna lag, icke svara, förrän man gått till sin jurist. Det är det säkraste.

Detta är ett ganska eklatant exempel på hur det kan gå, när man får en ny lag hux flux. Lagen antogs, som sagts, den 22 december 1943, och den 1 januari påföljande år trädde den i kraft, och vederbörande hade givetvis icke med det samma så lätt att veta vad lagen innehöll. I detta fall kom visserligen längre fram på året ut en s. k. handbok, men hur många av arrendatorerna i Sveriges land skaffa sig denna handbok? För övrigt är jag en smula skeptisk till och med inför motionärens påstående, att om man låter trycka en handbok, enkel och billig, skulle alla Sveriges innebyggare skaffa sig den. Det göra de icke. De ha sett i tidningen en notis om den nya lagen, men veta icke vad lagen innehåller, och de nöja sig med att ingenting veta ända tills de eventuellt komma i den ställning, som arrendatorerna i detta fall kommit i.

Jag vet icke, vad man effektivast skall söka åstadkomma för att vinna ändring i detta förhållande. En lämplig åtgärd är förvisso att icke begära för många nya lagar. Det är ju en utväg, som kan medverka till att man kommer undan dessa svårigheter. Emellertid föresvävar det mig, att om man hade någon slags underrättelsetjänst från vederbörande lagstiftningsmyndighet, som ställde till pressens förfogande vissa korta meddelanden i de stycken, där man kunde befara, att vederbörande eljest försummade att skaffa sig vetskap om vad lagen innehåller, skulle detta vara en utväg. Om man t. ex. på nyåret 1944 från lagstiftarnas sida tillställt pressen en redogörelse i koncentrerad form av den sociala arrendelagens innehåll och om man förutvid särskilt sagt: »Observera, att om ni icke efter åtta månader från lagens ikraftträdande begärt ändringar i arrendevillkoren, är tiden försutten», så hade säkerligen detta observerats av dem det här särskilt gällde. Tidningarna här i landet skulle säkerligen icke vägra att taga in sådana meddelanden. Om man i en längre artikel beskriver den sociala arrendelagen i dess olika delar, halkar läsaren nämligen lätt förbi just de punkter, som det är särskilt viktigt, att vederbörande ha vetskap om.

Herr talman! Jag har velat framföra detta, i händelse det nu blir en utredning, så att denna kanhända kunde taga hänsyn icke blott till vad utskottet sade i fjol utan också till vad som sagts här i kammaren i år på denna punkt.

Motion angående officiella årsredogörelser för lagar och författningar.
(Forts.)

att det skulle kunna vara möjligt att åstadkomma någon publicering genom tidningspressen, som blev observerad av vederbörande. Även de kommunala förtroendemännen skulle säkerligen ha nytta därav. På den vägen skulle vi vinna det önskemål, som vi allesammans gärna vilja understödja, nämligen att medborgarna i vårt land skola ha någon kännedom om lagarnas innehåll.

Herr Ståhl: Herr talman! Herr Sandberg har redan konstaterat, att utskottet icke haft något att invända emot den tankegång, som han utvecklat i sin motion, nämligen en årlig broschyr med kortfattad redogörelse för nyttillkomna lagar och författningar, och det är riktigt. Utskottet föreslog i fjol en skrivelse till Kungl. Maj:t, och riksdagen biföll detta förslag. Därav framgår ju klart den positiva inställning, som utskottet och riksdagens båda kamrar ha till den här frågan. Sedan är det en annan sak, huruvida man skall skriva till Kungl. Maj:t om varje uppslag när det gäller metoderna, som kan komma fram. Herr Sandberg har föreslagit en metod, nämligen den här broschyren, och nu för herr andre vice talmannen fram ett annat uppslag i dag. Det är väl ändå inte tänkbart och möjligt att göra en riksdagsskrivelse för varje sådant uppslag!

Jag vill också, medan jag har ordet, fästa uppmärksamheten på en sak, som förbigått motionären, nämligen att det i andra huvudtiteln i årets statsverksproposition finns upptaget ett nytt anslag på 25 000 kronor till en författningshandbok av ungefär den typ, som herr Sandberg i sin motion förordar. Utgångspunkten för detta yrkande är en motion i fjol av herr Herlitz, och han skisserade där på ett ungefär, vad han hade tänkt sig. Han rör sig med tanken på dels mera fördjupade författningskommentarer dels också överskådliga framställningar av denna typ. Han går t. o. m. så långt att han framkastar tanken att man skall kunna ha något slags lösbladssystem och kunna foga in nya blad som ersättning för gamla lösblad angående icke längre gällande författningar. Enligt vad jag gjort mig underrättad om har också statsutskottet i år redan beslutat att tillstyrka detta anslag.

Att frågan även i andra avseenden är på tal framgår av en utredning, som gjorts av överståthållaren om författningshandböcker av olika typ. Den har varit ute på remiss, bl. a. hos stadsförbundet, där man diskuterat den. Jag skall inte fördjupa mig i detaljer, men jag vill påpeka för motionären att denna sak är ganska långt kommen och att man har anledning att hoppas på ett både för honom och utskottet godtagbart resultat. Utskottet har emellertid ansett, att man inte för varje idé kan avlåta en särskild riksdagsskrivelse, utan man får med förtroende överlämna saken till den utredning, som väl skall gripa sig an dessa problem. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Herr *Hansson* i Skediga avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 401, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 51, angående anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård.

Denna motion bordlades.

§ 12.

Anmälles och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 29, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 till aktieteckning i aktiebolaget Aerotransport.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1.27 em.

In fide
Gunnar Britth.
